

Diarienummer: DO 2024/268
Handling: 2024.13241

Landsbygds- och infrastrukturdepartementet
li.remissvar@regeringskansliet.se
LI2024/00083

Yttrande över promemorian Åtgärder för en bättre bostadsförsörjning LI2024/00083

Diskrimineringsombudsmannens (DO:s) yttrande är avgränsat till de frågor som berör DO:s uppdrag.

Tydligare förutsättningar för behovsriktad kommunal bostadsförmedling

DO anser att det behövs ett diskrimineringsperspektiv vid val och utformning av bostadsförmedlingssystem. Olika fördelningssystem kan slå olika mot olika grupper och det är därför ofta en fördel att hyresvärdar använder sig av flera fördelningsprinciper, så länge de kriterier som används är transparenta och förutsägbara. Kötid har många fördelar ur diskrimineringssynpunkt och det finns goda skäl till att kötid fortsatt bör vara den rådande förmedlingsprincipen för bostadsförmedlingar.

Av promemorian framgår att bostadsförmedlingskriterier ska redovisas öppet och att det ska vara tydligt hur förmedlingen fungerar exempelvis vid förekomst av reservationer och förtur. Det framkommer dock inte hur detta ska ske.

Avsaknaden av en tydlig reglering av förmedlingssystemen, och det faktum att det saknas tydliga krav på hyresvärdar att dokumentera eller redovisa urvalsprocessen, gör att det är svårt att upptäcka och bevisa diskriminering i det enskilda fallet. Situationen bidrar till att det är svårt att komma till rätta med diskriminering vid tillhandahållande av hyresbostäder och att tillgången till upprättelse för personer som blivit utsatta för diskriminering begränsas. DO vill mot den bakgrunden betona vikten av transparens och förutsägbarhet kopplat till dessa regler eller system, och att all förmedling bör omfattas av ett dokumentationskrav.

Tydligare möjligheter till reservationer

I promemorian anges att reservationer kan utformas för att underlätta för hushåll som saknar egen bostad, skapa förutsättningar för social blandning och motverka socioekonomisk boendesegregation.

DO ställer sig frågande till vad som i promemorian avses med begreppet social blandning. I det fall insatser för att skapa förutsättningar för social blandning skulle komma att utformas i likhet med insatser som syftar till att motverka segregation vill DO understryka att insatser för att motverka segregation, under vissa omständigheter, kan leda till att personer missgynnas på ett sätt som skulle kunna utgöra diskriminering. DO har tidigare framhållit att arbetet mot segregation kan riskera att leda till diskriminering om hyresvärdar använder hyrespolicyer för att styra vem som får bo i ett bostadsområde.

Exempelvis skulle ett krav som medför att personer som uppbär pension inte får hyra en bostad, under vissa omständigheter, kunna utgöra diskriminering som har samband med ålder¹. Det förekommer även att hyresvärdar har mer eller mindre uttalade uthyrningspolicyer eller strategier för sina bostadsområden, som på olika sätt styr urvalet av hyresgäster. DO kan konstatera att det förekommer etnisk diskriminering på bostadsmarknaden och att diskriminering kan vara en faktor som hindrar människor, och då särskilt människor med viss etnisk tillhörighet, från att få bostad i vissa områden².

DO förstår viljan och behovet av att vidta åtgärder som kan bidra till att motverka boendesegregationen men vill samtidigt upplysa om de risker för diskriminering som kan uppstå i arbetet. DO:s bedömning är att det krävs mer kunskap om förhållandet mellan diskriminering och boendesegregation.

DO föreslår därför att en utredning i likhet med den avvecklade utredningen Bättre verktyg för att minska och motverka boendesegregation (Dir 2022:116), åter tillsätts i syfte att ge förslag på hur åtgärder för att bryta segregation kan vidtas utan att personer riskerar att diskrimineras³.

¹ Se DO:s beslut i ärende TIL 2019/530

² DO:s rapport Diskriminering vid tillhandahållande av hyresbostäder. Rapport 2021:3 sid 36

³ Se förslaget i DO:s rapport Diskriminering vid tillhandahållande av hyresbostäder. Rapport 2021:3 sid. 61.

Ingen begränsning av förtursverksamheten

I promemorian föreslås att det inte ska finnas någon begränsning i antalet lägenheter som får fördelas enligt ett förturssystem inom en kommunal bostadsförmedling som tar ut köavgift. Vidare anges att användningen av förtur bör ske med utgångspunkt i den lokala situationen på bostadsmarknaden, där kommunen och bostadsförmedlingen tillsammans med fastighetsägarna avgör vilken omfattning av förtursverksamhet som är möjlig och ändamålsenlig. Därefter framgår att kriterierna inte får vara utformade så att de riskerar att leda till direkt eller indirekt diskriminering, vilket DO välkomnar.

Ur diskrimineringssynpunkt är det viktigt att säkerställa att förmedling av bostäder med förtur inte leder till att personer missgynnas av skäl som har samband med någon av diskrimineringsgrunderna. Det är därför avgörande att en hyresvärd har tydliga regler och rutiner för vem som kan beviljas bostad med förtur och tillämpar dem konsekvent. Det finns annars risk för att beslut baseras på subjektiva bedömningar av den bostadssökandes situation och behov av bostad.

DO noterar att det föreslagna förfarandet med obegränsad förtur öppnar upp för en situation där bostäder enbart förmedlas genom förtur. DO menar att det är en fördel ur diskrimineringssynpunkt att flera olika fördelningsprinciper används samtidigt. Kötid har många fördelar ur diskrimineringssynpunkt och det finns goda skäl till att kötid fortsatt bör vara den rådande förmedlingsprincipen för bostadsförmedlingar. Mot den bakgrunden behöver förmedling och kriterier utformas på ett tydligt och transparent sätt för att minska risker för diskriminering och säkerställa lika rättigheter och möjligheter i fråga om tillgången till bostäder, oavsett vilka förmedlingssystem som används.

Ett sätt att öka transparensen och förutsägbarheten vid förmedling av hyresbostäder genom förtur skulle därför kunna vara att det i diskrimineringslagen införs ett krav på hyresvärdar att dokumentera urvalsprocessen, något DO redan tidigare föreslagit i en rapport⁴ och en skrivelse till regeringen⁵.

⁴ Diskriminering vid tillhandahållande av hyresbostäder. Rapport 2021:2

⁵ LED 2022/39, handling 1

Övrigt

DO ser att arbetet med bostadsfrågor ofta saknar ett diskrimineringsperspektiv. Det är tydligt att tillgången till bostäder behöver stärkas och diskriminering motverkas. Det går inte att tillgodose allas tillgång till bostäder på lika villkor, utan ett diskrimineringsperspektiv. Det saknas också forskning, utredningar och därmed kunskap både hos lagstiftaren och hos de som ska tillämpa lagen. DO ser därför ett fortsatt stort behov av mer kunskap om diskriminering vid tillhandahållande av hyresbostäder.

Mot bakgrund av detta vill DO åter lyfta DO:s skrivelse till regeringen där Boverket föreslås ges i uppdrag att lämna ett förslag på hur Boverket kan inkludera ett diskrimineringsperspektiv i sina årliga rapporter om situationen och utvecklingen på den svenska bostadsmarknaden. I uppdraget föreslås även att det ska ingå att lämna förslag på hur återkommande bedömningar av förekomsten av diskriminering på bostadsmarknaden kan utföras.⁶

Beslut i detta ärende har fattats av Cecilia Narby efter föredragning av utredaren Olivia Novotny.

Cecilia Narby,

Enhetschef vid Utvecklings- och analysenheten

⁶ LED 2022/39, handling 1